

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет хореографічного мистецтва

Кафедра **народної** хореографії
Кафедра **сучасної та бальної** хореографії

**СЛОВНИК
ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ
КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ**

Навчально-методичні матеріали дисципліни
«Класичний танець та методика його викладання»

для здобувачів першого (бакалаврського)
та другого (магістерського) рівнів вищої освіти
спеціальності 024 Хореографія
освітньої програми **Бальна хореографія**
освітньої програми **Народна хореографія**
освітньої програми **Сучасна хореографія**
освітньої програми **Хореографія**

Харків, 2022

УДК 792.82(038)

С 48

Друкується за рішенням ради факультету
хореографічного мистецтва (протокол № 7 від 24.01.2022 р.)

Рекомендовано кафедрою народної хореографії
(протокол № 8 від 17.01.2022 р.)

Рекомендовано кафедрою сучасної та бальної хореографії
(протокол № 8 від 22.01.2022 р.)

Рецензенти:

Катерина БОРТНИК, доцент, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри майстерності актора та режисури драматичного театру Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Борис КОЛНОГУЗЕНКО, професор, народний артист України, професор кафедри народної хореографії Харківської державної академії культури

Укладачі:

Наталія СЕМЕНОВА, кандидат мистецтвознавства,
завідувач кафедри сучасної та бальної хореографії

Людмила ШИЛОВА, старший викладач кафедри народної хореографії

Лариса ДЕГТЯР, старший викладач кафедри народної хореографії

С 48 Словник основних термінів та понять класичного танцю: навч.-метод. матеріали дисципліни «Класичний танець та методика його викладання» для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти зі спец. 024 Хореографія, освіт. програми Бальна хореографія, освіт. програми Народна хореографія, освіт. програми Сучасна хореографія, освіт. програми Хореографія / Харків. держ. акад. культури; уклад. Н. М. Семенова, Л. М. Шилова, Л. П. Дегтяр. – Харків : ХДАК, 2022. – 24 с.

Академічна дисципліна «Класичний танець та методика його викладання» є базовою для підготовки бакалаврів та магістрів зі спеціальності 024 Хореографія. Зміст дисципліни містить термінологію французькою, італійською та українською мовами, тому словник розкриває основні поняття.

Для здобувачів вищої освіти та викладачів спеціальності 024 Хореографія, слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

УДК 792.82(038)

© Харківська державна академія культури, 2022

© Семенова Н. М., Шилова Л. М., Дегтяр Л. П.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ I. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ ФРАНЦУЗЬКОЮ та ІТАЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ	4
Розділ II. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	15
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	19

ВСТУП

У Словнику зібрано майже 200 основних термінів та понять класичного танцю. Основна його частина містить два розділи: «Основні терміни та поняття класичного танцю французькою та італійською мовами» і «Основні терміни та поняття класичного танцю українською мовою». Розділи доповнюють один одного, бо після формування та затвердження французької термінології, як основної в класичному танці, цей вид хореографічного мистецтва набув розвитку та певних змін і уточнень методики виконання та викладання рухів і побудови уроків. Тому виникла необхідність деякі важливі терміни та поняття подати українською мовою.

Додає змістовності представленому Словнику перелік рекомендованої літератури, в якому зібрані основні джерела (22 найменування), що містяться у бібліотеці ХДАК, допоміжні джерела (31 найменування) та інформаційні ресурси. Зокрема, допоміжні джерела, для зручності, поділено на три групи «Методичні праці», «Теоретичні праці», «Додаткові та довідкові праці».

Заголовні літери та всі терміни виділені жирним шрифтом і розташовані в алфавітному порядку. У дужках поряд з французьким або італійським терміном подано його вимовляння українськими літерами та зазначено переклад слів. За допомогою значень (*див.*) вказані взаємопов'язані або тотожні поняття.

Крім вимовляння та перекладу у Словнику містяться тлумачення термінів і додаткова інформація, що виходить за межі методики уроку класичного танцю та має безпосереднє відношення до класичного танцю як виразного засобу балету або виду хореографічного мистецтва взагалі.

Даний Словник не є закінченою працею, він може підлягати періодичному оновленню, доповнюватися і розширюватися.

Словник розрахований на широке коло читачів, але, насамперед, на тих, хто має фахове відношення до хореографічного мистецтва: артистів, викладачів, балетмейстерів будь-якого виду танцю – класичного, народного, сучасного та бального.

Розділ I.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ ФРАНЦУЗЬКОЮ та ІТАЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ

А

A LA SECONDE (а ля згонд, фр. – у II позицію) – поза класичного танцю, в якій нога відведена вбік: пальцями на підлозі, у повітрі на 45°, 90° та вище.

ADAGIO (адажіо, іт. – повільно, спокійно) – 1) музичний термін, що визначає повільний темп виконання; 2) основна частина складних класичних танцювальних форм (*pas de deux*, *grand pas*, *pas d'action* та ін.), що виконується в повільному темпі; 3) третя частина уроку класичного танцю, що гармонійно пов'язує в одне ціле різні форми рухів та має за мету виховання танцювального кроку, стійкості, сили, координації та танцювальності.

ALLEGRO (аллегро, іт. – веселий, радісний) – 1) музичний термін, що визначає швидкий, жвавий темп виконання; 2) частина уроку класичного танцю, що складається з комбінацій стрибків та являється кульмінацією уроку.

ALLONGE (аллонже, фр. – подовжений, витягнутий) – 1) подовжене, витягнуте, не напружене положення рук, де всі їх частини від плеча до кінцівок пальців утворюють одну лінію; 2) прийом класичного танцю, заснований на випрямленні закруглених позицій рук, при якому лікті розпрямляються, кисті повертаються назовні.

APLOMB (апломб, фр. – рівновага, самовпевненість) – стійкість, вміння рухатись впевнено, не втрачаючи рівноваги, що виявляється головною вимогою виконання рухів класичного танцю.

ARABESQUE (арабеск, фр. букв. – арабський) – одна з основних поз класичного танцю, що виконується на одній нозі, а інша витягнута вперед чи назад і руки в положенні *allonge*. Прийняті 4 види *arabesque* в залежності від розташування рук і ніг. Опорна нога може знаходитись на всій стопі, на півпальцях чи пальцях або на *demi-plie* чи у стрибку.

ARRONDI (аронді, фр. – закруглений) – визначення округлого положення рук (від плеча до кінцівок пальців) на відміну від положення *allonge*. По принципу *arrondi* визначені основні позиції рук: підготовче положення, I, II та III позиції.

ASSEMBLEE – див. **PAS ASSEMBLEE**.

ATTITUDE (атітюд, фр. – поза, положення) – одна з основних поз класичного танцю, що виконується на одній нозі, а інша піднята назад або вперед у зігнутому в колінному суглобі положенні. Головні види: *attitude effacee*, *attitude croisee*. Опорна нога може знаходитись на всій стопі, на півпальцях чи пальцях або на *demi-plie* чи у стрибку.

В

BALANCE (балансе, фр., від *balancer* – гойдатися, похитуватися, коливатися) – 1) прийом ускладнення руху: *grand battement jete balance* – виконання кидка ноги вперед та назад з *pas se par terre*, *battement developpe balance* – швидке, коротке коливання (вниз-вгору) витягнутої ноги на висоті або її відведення на 1/8 кола та повертання в попереднє положення; 2) див. **PAS BALANCE**.

BALANSOIR (бальянсуар, фр., від *balance* – гойдалка) – прийом ускладнення руху: *battement tendu jete balansoir* – виконання руху з напрямку вперед в напрямок назад і навпаки крізь I позицію без зупинки.

BALLON (балон, фр., букв. – повітряна кулька, м'яч) – складова частина елевації, а саме, здатність танцівника затримувати певну позу у повітрі як найдовше під час стрибку.

BALLONNE – див. **PAS BALLONNE**.

BALLOTTE (баллоте, фр., від *ballotter* – хитатися, гойдатися) – 1) прийом ускладнення руху: *battement developpe ballotte* – виконання *battement developpe* (вперед чи назад) з закінчення у *demi-plie* та відхиленням корпусу від працюючої ноги; 2) див. **PAS BALLOTTE**; 3) див. **PAS DE BOURREE BALLOTTE**.

BASQUE – див. **PAS DE BASQUE**.

BATTEMENTS (батман, фр. – розмах, биття) – група основних тренувальних рухів класичного танцю, що пов'язана з відведенням та підведенням працюючої ноги. Розрізняють три підгрупи – *battement tendu* (рухи натягнутими ногами, що починаються та закінчуються проходячи по підлозі), *battement sur le cou-de-pied* (в рухах використані положення робочої ноги на гомілці) та *battement developpe* (рухи, що розгортаються). Виконання *battements* сприяє відпрацюванню певних вмінь та навичок.

BATTEMENT DEVELOPPE (девльопе, фр., букв. – розвинений, розгорнутий) – рух групи *battements*, в якому працююча нога з V позиції, ковзаючи пальцями по опорній нозі, підіймається у виворотному положенні до коліна, відкривається вперед, вбік чи назад на висоту 90° і вище, а потім, після фіксації максимальної висоти повертається у вихідне положення. Сприяє розвитку танцювального кроку. Існують *developpe passe*, *developpe ballotte*, *developpe tombe*, *petit developpe*, *developpe z demi-rond* або *rond de jambe* на 90°.

BATTEMENT DIVISE EN QARTS (дівізе ен карт, фр. – поділений на чверті) – 1) фрагмент *adagio en dehors et en dedans*; 2) вправа на середині зали, що готує до виконання повороту *fouette*.

BATTEMENT FONDU (фондю, фр., від *fondre* – танути) – рух групи *battements*, в якому опорна нога здійснює *demi-plie* в той час як працююча підводиться на *sur le cou-de-pied*, а потім обидві ноги одночасно витягуються. Відпрацьовує м'якість та еластичність руху, розвиває силу м'язів. Існують *battement fondu* носком у підлогу, з ногою на 45° чи 90° на всій стопі та з підйомом на півпальці, *double battement fondu* на всій стопі та з підйомом на півпальці, *battement fondu z demi-rond* або *rond de jambe* на 45° чи 90°.

BATTEMENT FRAPPE (фрапе, фр., від *frapper* – ударяти) – рух групи *battements*, в якому працююча нога з витягнутого положення згинається у коліні та з ударом по опорній підводиться на *sur le cou-de-pied*, а потім різко розпрямляється в необхідному напрямку. Відпрацьовує точність, чіткість та швидкість руху. Існують *battement frappe* носком у підлогу та з ногою на 30°, на всій стопі, на півпальцях та з *plie-releve*, *double battement frappe* на всій стопі, на півпальцях та з *plie-releve*.

BATTEMENT RETIRE (ретіре, фр., від *retirer* – забирати, тягнути) – 1) рух стопи працюючої ноги попереду чи позаду опорної ноги: *petit retire* – з V позиції до середини гомілки і знов в V позицію, *grand retire* – з V позиції до коліна і знов в V позицію; 2) положення носка працюючої ноги попереду чи позаду коліна опорної.

BATTEMENT SOUTENU (сутеню, фр., від *soutenir* – витриманий, неослабний) – рух групи *battements*, в якому працююча нога з V позиції ковзаючим рухом підіймається по опорній попереду чи позаду до *sur le cou-de-pied* чи *retire* і відкривається відповідно носком в підлогу, на 45° або 90°, а опорна в той же час здійснює *demi-plie*, і потім робоча повертається у V позицію. Відпрацьовує м'якість, еластичність рухів. Існують *battement soutenu* носком у підлогу, на 45° чи 90°, на всій стопі та з підйомом на півпальці.

BATTEMENT TENDU (тендю, фр. – тянути, натягувати) – рух групи *battements*, в якому ковзне відведення ноги здійснюється без відриву носка від підлоги в напрямках вперед, вбік чи назад. Формує правильне натягнуте положення стопи. Найпростіший – *battement tendu simple*. Існують *battement tendu* по I та V позиціях з *demi-plie*, *battement tendu double* (з нажимами у II та IV позиціях) та *battement tendu* з *demi-plie* у II та IV позиціях, *battement tendu* з *pour batteries*.

BATTEMENT TENDU JETE (жете, фр., від *jeter* – кидати) – рух групи *battements*, в якому відведення ноги здійснюється кидком на висоту 25° в напрямках вперед, вбік чи назад. Відпрацьовує навичку швидко натягувати стопу. Існують *battement tendu jete* по I та V з *demi-plie*, *battement tendu jete* з *demi-plie* у II та IV позиціях, *battement tendu jete pointe (pique)*, *battement tendu jete balansoir*, *battement tendu jete* з *pour le pied*, *battement tendu jete* з *pour batteries*.

BATTERIE – див. **BATTU** та **Заноски**.

BATTU (батью, фр., від *battre* - бити) – 1) принцип ускладнення стрибка заноскою, тобто одним або кількома ударами ніг: *pas ECHAPPEE battu*, *pas ASSEMBLEE battu*, *pas jete battu*; 2) *battements battus* – низка швидких коротких ударів кінцівками натягнутих пальців працюючої ноги по середині стопи опорної ноги (попереду) або ахіллом працюючої ноги по гомілці опорної ноги (позаду).

BOURREE – див. **PAS DE BOURREE**.

BRISE (брізе, фр. – ламаний, розбитий) – стрибок з заноскою, під час якого нога з V позиції позаду (попереду) виноситься вперед (назад), що надає напрямок руху стрибка, потім ударяється у повітрі об опорну ногу та повертається в вихідне положення.

С

CABRIOLE (кабріоль, фр. *sabre* – козеня) – стрибок на одній нозі, в якому опорна нога робить удар або декілька по працюючій нозі, що знаходиться у повітрі попереду чи позаду. Існують *cabriole fermee*, *cabriole fouetee*.

CHANGEMENT DE PIED (шанжман де піє, фр. – зміна ніг) – стрибок групи з двох ніг на дві, здійснюється з V позиції в V зі зміною ніг у повітрі. Може виконуватись з невеликим відривом від підлоги – *petit changement de pied* або на великому стрибку – *grand changement de pied*, а також у повороті – *changement de pied en tournant* на ¼, ½ та ціле коло (*tour en l'air*).

CHASSE – див. **PAS CHASSE**.

CISEAUX – див. **PAS CISEAUX**.

CODA (кода, іт., від лат. *cauda* – хвіст) – 1) заключна частина розгорнутих традиційних форм класичного танцю віртуозного характеру, що виконується після варіацій; 2) фінал акту за участю всіх персонажів, кордебалету, який виявляє собою загальний танець.

COUPE – *див. PAS COUPE.*

COURU – *див. PAS COURU.*

CROISEE (круазе, фр., букв. – **схрещений**) – положення тіла в позі класичного танцю, в якому лінії перехрещуються.

D

DEGAGE (дегаже, фр., букв. – **визволений**) – відведення працюючої ноги вперед, вбік або назад у потрібне положення або на висоту за принципом *battement tendu* з метою звільнення її від ваги тіла для виконання наступного руху або переходу.

DEMI (демі, фр. – **напів-, наполовину, маленький**) – термін, що вказує на виконання половини руху: *demi-plie* – напівприсідання, *demi-pointe* – напівпальці, *demi-rond* – половина круга.

DEMI PLIE-RELEVE (демі пліе релеве, фр., від *demi plie* - **напівзігнутий, releve** – **піднятий**) – термін, що поєднує два рухи в єдине ціле: полу присідання та наступний підйом напівпальці. Може виконуватись на двох ногах та на одній нозі.

DESSUS-DESSOUS (дессю-дессу – **під-над, зверху-знизу**) – 1) рух з групи зв'язуючи та допоміжних рухів, що виявляється різновидом *pas de bourree*; 2) різновид стрибка з заноскою з закінченням на одну ногу.

DEVELOPPE – *див. BATTEMENT DEVELOPPE.*

DOUBLE (дубль, фр. – **подвійний**) – прийом ускладнення руху за допомогою подвійного його виконання. *Battement double frappe* – працююча нога двічі ударяє опорну в положенні *sur le cou-de-pied*; *battement double fondu* – опорна двічі опускається у *demi-plie*; *double battement tendu* – після відкриття ноги, п'ятка двічі опускається на підлогу перед закриттям у позицію.

E

ECARTE (екарте, фр., від *ecarter* – **розсувати**) – поза класичного танцю, в якій тіло розгорнуте по діагоналі, працююча нога відведена вбік, а корпус відхилено у протилежний бік від неї. Розрізняють маленькі і великі пози *ecarte* (в залежності від висоти розташування рук) та пози *ecarte* вперед і назад (в залежності від розташування робочої ноги відносно глядача).

ESCHARPEE – *див. PAS ESCHARPEE.*

EFFACEE (ефасе, фр., від *effacer* – **згладжувати**) – положення тіла в позі класичного танцю, в якому лінії мають згладжений характер.

EMBOITE – *див. PAS EMBOITE.*

EN DEDANS (ан **дедан**, фр. – **усередину**) – 1) напрям руху до себе, усередину; 2) обертання, що спрямоване в напрямку опорної ноги; 3) не виворотне, закрите положення ніг, коли стопа та коліно завернуті усередину.

EN DEHORS (ан **деор**, фр. – **назовні**) – 1) напрям руху від себе, назовні; 2) обертання, що спрямоване в напрямку від опорної ноги; 3) виворотне положення ніг, що є головним в класичному танці.

EN FACE (ан **фас**, фр. – **напроти, обличчям**) – термін, що вказує на фронтальне положення тіла по відношенню до глядача.

EN L'AIR (ан **лер**, фр. – **у повітрі**) – термін, що вказує на виконання рухів не на підлозі, а у повітрі: *rond de jambe en l'air, tour en l'air.*

EN TOURNANT (ан турнан, фр. – в повороті) – термін, що вказує на виконання рухів з одночасним обертанням навколо осі тіла на $1/8$, $1/4$, $1/2$ та ціле коло: *battement tendu en tournant*, *pas de bourree en tournant*, *pas jete en tournant*, *pas ASSEMBLEE en tournant*.

ENTRECHAT (антраша фр., від італ. *intrecciato* – переплетений, схрещений) – стрибок з заноскою, рух при якому сильно витягнуті ноги швидко декілька разів перехрещуються у повітрі. Кількість коротких ліній, що відтворюють ноги визначають назву стрибку: *entrechat trois*, *entrechat quatre*, *entrechat cinq*, *entrechat six*. Стрибок, що має в назві парне число: *quatre*, *six*, *huit*, закінчується у V позиції та непарне число – *trois*, *cinq*, *sept* – закінчується на одну ногу, а інша підводиться на *sur le cou-de-pied*.

ENTREE (антре, фр. – вихід) – 1) танцювальний вихід на сцену одного або кількох виконавців; 2) перша частина розгорнутих традиційних форм класичного танцю (*pas de deux*, *pas de trois*, *grand pas*, *pas d'action* та ін.), що виконує роль експозиції.

ERAULEMENT (епольман, фр., від *epaule* – плече) – певне положення тіла, при якому вся фігура ледь розгорнута таким чином, що одне плече подане вперед і голова повернута до нього. Розрізняють *eraulement croise* та *eraulement effacee*.

EXERCICE (екзерсис, фр. – вправа) – комплекс тренувальних вправ, що складають першу (*exercice біля палки*) та другу (*exercice на середині зали*) частини уроку класичного танцю та мають за мету виховання професійних якостей танцівника.

F

FAILLI – *див. PAS FAILLI*.

FERME – *див. SISSONNE FERME*.

FLIC-FLAC (флік-фляк, фр. – шльоп-шльоп, хлоп-хлоп) – рух, який відпрацьовує чіткість роботи стопи в натягнутому стані та розвиває спритність й поворотливість. Працююча нога, попередньо відкрита вбік (вперед чи назад), згинається у коліні та легким дотиком кінців пальців проходить по підлозі позаду (попереду) опорної та відкривається на половину в бік другої позиції, а потім знов торкається підлоги кінцівками пальців попереду (позаду) опорної і відкривається вбік (вперед чи назад) повністю. Існує *flic-flac en face* на всій стопі та з підйомом на півпальці, *flic-flac en tournant* – в повороті.

FONDU – *див. BATTEMENT FONDU*.

FORCE (форс, фр. – сила, інтенсивність) – допомога руками під час *pirouettes* та *tours*, поворотів та обертань.

FOUETTE (фуєте, фр., від *fouetter* – хлистати) – група складних танцювальних рухів, що нагадують траєкторію хлиста, який крутиться, а потім швидко розпрямляється у повітрі. Існує дві форми *fouette*: *tours fouette* – віртуозне обертання на пальцях, під час якого працююча нога, після відведення вбік на висоті 45° , згинається у коліні, підводиться до опорної ноги попереду, потім переводиться позаду та різко розкривається убік з одночасним *demi-plie* на опорній нозі; поворот *fouette* – напівповорот, я якому працююча нога зберігає вихідне положення носком у підлозі, на висоті 45° чи 90° , а тіло обертається навколо неї на опорній нозі.

FRAPPE – *див. BATTEMENT FRAPPE*.

G

GARGOUILLADE (гаргуйад, фр., від *gargouiller* – булькати) – невеликий стрибок групи з двох ніг на дві, під час якого кожна з ніг по черзі виконує *rond de jambe en l'air* на 45°. Розвиває швидкість та спритність руху.

GLISSADE – див. **PAS GLISSADE**.

GLISSE – див. **PAS GLISSE**.

GRAND (гран, фр. – великий) – 1) великий рух, максимально виражена сутність руху: *grand plie* – глибоке присідання, *grand battement jete* – кидок ноги з великою амплітудою; 2) *grand pas* – багатоскладова танцювальна форма.

GRAND BATTEMENT JETE (жете, фр., від *jeter* – кидати) – рух групи *battements*, в якому відведення ноги здійснюється великим кидком вперед, вбік чи назад. Розвиває танцювальний крок. Існують *grand battement jete* з I та V позицій на прямих ногах та з *demi-plie*, *grand battement jete pointe (pique)*, *grand battement jete* крізь *passe par terre*, *grand battement jete balansoir*, *grand battement jete* на півпальцях, *grand battement jete developpe* (м'який *battement*).

GRAND FOUETTE – розвинена форма повороту *fouette*, в якій нога підіймається на 90° та вище. Варіанти: *grand fouette* зі зміною *epaulement* або *grand fouette efacee an efacee*, *grand fouette en tournant*.

GRAND PAS (гран па, фр., букв. – великий крок) – складна танцювально-музична форма, що містить обов'язкові частини: антре, адажію, варіації та коду.

GRAND PAS JETE (гранд па жете) – великий стрибок з однієї ноги на іншу. Може виконуватись у повороті – *grand pas jete en tournant*.

J

JETE – (жете, фр., від *jeter* - кидати) – термін, який відноситься до рухів, що виконуються з кидком ноги: *battement tendu jete* – відведення ноги на невелику висоту, *grand battement jete* – відведення ноги на 90° та вище; *pas jete* – стрибок з однієї ноги на іншу.

JETE ENTRELACE – див. **PAS JETE ENTRELACE**.

L

LENT (лян, фр. – повільний) – термін, зумовлюючий повільне виконання руху: *releve lent* – повільний підйом, *tour lent* – повільний поворот.

LES BONNES POSITIONS (бонс, фр. – виворотні) – основні позиції класичного танцю, засновані на виворотному положенні ніг, пальцями назовні.

M

MARCHE – див. **PAS MARCHE**.

P

PAR TERRE (пар тер, фр., букв. – на землі) – принцип виконання руху без відриву від підлоги: *rond de jambe par terre* – круг ногою по підлозі, *passe par terre* – проводити по підлозі.

PAS – див. (па, фр. – крок) – термін, що визначає різновид танцювальних кроків: *pas de bourree*, *pas balance* або різновид стрибків: *pas de chat*, *pas de poisson* та ін.

PAS ASSEMBLEE (асамбле, фр. – зібраний) – стрибок групи з двох ніг на дві, коли одна відводиться вперед, вбік або назад під кутом 45° (*petit pas ASSEMBLEE*) чи 90° (*grand pas ASSEMBLEE*) та підводиться у повітрі у V позицію. Виконується на місці та з просування у напрямку кидка ноги в положеннях *en face*, *croise*, *efface*, *ecarte*. Існує подвійне – *double pas ASSEMBLEE*, з заноскою – *pas ASSEMBLEE battu*, в повороті – *pas ASSEMBLEE en tournant*.

PAS BALANCE (балансе, фр., від *balancer* – гойдатися, похитуватися, коливатися) – танцювальний рух, в якому переступання з ноги на ногу чергуються в *demi-plie* і на півпальцях та супроводжуються невеличкими нахилами корпусу з боку в бік, що створює уяву помірною погойдування.

PAS BALLONNE (баллоне, фр., букв. – подібний м'ячу, роздутий) – стрибок на одній нозі з просуванням за працюючою ногою, яка витягується під час зльоту та згинається під час приземлення в положення *sur le cou-de-pied*.

PAS BALLOTTE (бальоте, фр., від *ballotter* – хитатися, гойдатися) – стрибок з однієї ноги на іншу з просуванням вперед чи назад, під час якого ноги затримуються у V позиції, а потім одна підіймається через *sur le cou-de-pied* та витягується відповідно просуванню, інша опускається у *demi-plie*; після чого рух виконується у протилежному напрямку.

PAS CHASSE, (шассе, фр., від *chasser* – полювати, гнатися за) – ковзаючий крок або стрибок з просуванням, при виконанні якого одна нога наздоганяє іншу, утворюючи вихідну позицію у кульмінації руху. Може бути самостійним рухом, а може допоміжним у виконанні великих стрибків.

PAS COUPE (купе, фр., від *couper* – підрізати) – допоміжний рух перед стрибком чи іншим *pas*, що виявляє собою швидко зміну однієї ноги на іншу, та стає поштовхом для виконання наступного руху.

PAS COURU (курю, фр., від *courir* – бігти) – допоміжний рух – танцювальний біг, що служить для зв'язку окремих частин танцю, може бути підготовчим *pas* для стрибку.

PAS D'ACTION (па даксьон, фр., букв. – дійовий танець, від *pas* – шаг, танець та *action* – дія) – дійовий танець, в якому через рухи розкривається драматична подія або почуття героїв. Складається з *entree* всіх учасників, *adagio* солістів у супроводі корифеїв та кордебалету, варіацій та загальної коди.

PAS DE BASQUE (па де баск, фр., букв. – крок баска) – 1) сценічний рух з танцю басків; 2) комбінований стрибок з ноги на ногу з невеличким відривом від підлоги, під час якого працююча нога виконує *demi-rond* носком по підлозі, потім на неї за принципом *pas glissade* переноситься вага тіла, інша нога через I позицію проводиться вперед і знову з перенесенням ваги та ковзанням вперед здійснюється невеличкий стрибок. Існує *grand pas de basque* – стрибок з великим кидком ноги по траєкторії *demi-rond*.

PAS DE BOURREE (па-де-бурре, фр., від *bourrer* – набивати, наповнювати) – рух зі старовинного танцю Бурре, в якому здійснюються маленькі кроки з ноги на ногу чеканного характеру без переміни та з переміною ніг: *pas de bourree simple* зі зміною ніг – перехресні переступи з боку вбік; *pas de bourree* без зміни ніг; *pas de bourree ballote* – переступання вперед-назад з нахилом корпусу від звільненої ноги; *pas de bourree dessus-dessous* – переступання з боку в бік з відкриттям ніг вбік; *pas de*

bourree suivie – безперервні переступи з просуванням зі збереженням вихідного положення у V позиції на півпальцях.

PAS DE CHAT (па де ша, фр., букв. – крок кішки) – стрибок групи з двох ніг на дві, під час якого зігнуті ноги по черзі підіймаються і опускаються з V позиції в V позицію. Існують *petit pas de chat* – маленькі, з кидком ніг вперед і назад та *grand pas de chat* – великі, з кидком однієї ноги вперед, а іншої з розпрямленням назад, причому нога, що направляється першою, може залишитись зігнутою у коліні, а може бути повністю витягнутою.

PAS DE CISEAUX (па де сізо, фр., від *ciseaux* – ножиці) – стрибок групи з однієї ноги на іншу, під час якого обидві ноги по черзі високо закидаються уперед, на мить поєднуючись у повітрі, а потім одна з них через I позицію різко відводиться назад в *arabesque*.

PAS DE DEUX (па-де-де, фр., букв. – танець удвох) – канонічна форма класичного балету, в якій обов'язково присутні частини у наступному порядку: антре – вихід виконавців, адажіо, чоловіча варіація, жіноча варіація, кода.

PAS DE POISSON (па де пуасон, фр., від *poisson* - риба) – стрибок групи з однієї ноги на іншу, під час якого ноги по черзі викидаються назад в положенні *attitude* на 45°, а корпус відхиляється назад.

PAS DE QUATRE (па де катр, фр., букв. – танець чотирьох) – канонічна форма класичного балету, в якій обов'язково присутні частини як в *pas de deux*, з варіаціями для кожного з чотирьох виконавця.

PAS DE SIX (па де сіс, фр., букв. – танець шістьох) – канонічна форма класичного балету, в якій обов'язково присутні частини як в *pas de deux*, з варіаціями для кожного виконавця.

PAS DE TROIS (па де труа, фр., букв. – танець утрьох) – канонічна форма класичного балету, в якій обов'язково присутні частини як в *pas de deux*, з варіаціями для кожного з трьох виконавців.

PAS DEGAGE (дегаже, фр., букв. – вивільнений) – зв'язуючи рух, при якому центр ваги переноситься з однієї ноги на іншу через *demi-plie* по II чи IV позиціях або за допомогою кроку в заданому напрямі.

PAS ECHAPPEE (ешапе, фр., від *ECHAPPEE* – вириватися, вислизати) – стрибок групи з двох ніг на дві, що складається з двох стрибків: на першому ноги розкриваються з V позиції у II або IV, а потім на другому знов збираються. Виконується на маленькій висоті – *petit pas ECHAPPEE* та на великій – *grand pas ECHAPPEE*; з заноскою – *pas ECHAPPEE battu* та у повороті – *pas ECHAPPEE en tournant*.

PAS EMBOITE (амбуате, фр., від *emboiter le pas* – йти слідом) – стрибки з однієї ноги на іншу, під час яких ноги по черзі викидаються у повітря в зігнутому у колінному суглобі положенні на висоті 45° (*petit pas emboite*) чи 90° (*grand pas emboite*) або фіксуються на *sur le cou-de-pied* на опорній нозі (*pas emboite sur le cou-de-pied*). Виконується на місці, з просуванням та у повороті на ½ кола – *pas emboite en tournant*.

PAS FAILLI (фаї, фр., від *faillir* – слабшати) – стрибок з двох ніг на одну, в якому відразу ж після приземлення, вільна нога плавно переводиться через I і IV позиції, та на неї переноситься центр ваги. Під час стрибка корпус з *epaulement croise* повертається в положення *efface* та переводиться в *epaulement croise* з іншої

ноги. Pas failli може бути окремим рухом та підходом до виконання великих стрибків: grand pas ASSEMBLEE, grand pas jete.

PAS GLISSADE (гліссад, фр. – ковзання) – стрибок з просуванням групи з двох ніг на дві, під час якого ноги з V позиції ковзаючи розкриваються та проходять II або IV позицію у повітрі, знов збираються у V позиції на підлозі. Pas glissade може бути окремим рухом та підходом до виконання великих стрибків: grand pas ASSEMBLEE, grand pas jete.

PAS GLISSE (гліссе, фр., від glisser – ковзати) – крок, при якому носок ковзає по підлозі з V позиції у IV або переходить у tombe на одну ногу у demi-plie. Використовується як підхід до pirouettes та до стрибків.

PAS JETE (жете, фр., від jeter – кидати) – стрибок групи з однієї ноги на іншу, під час якого одна нога відводиться швидким кидком на висоту 45° чи 90° у напрямках вперед, вбік чи назад, а потім на неї переноситься вага тіла і працююча стає опорною, а опорна – працюючою, приймаючи певні положення чи пози. Існує petit pas jete, grand pas jete, pas jete entrelace, grand pas jete en tournant, pas jete ferme, pas jete renverse.

PAS JETE ENTRELACE (антрелясе, фр., букв – переплетений стрибок) – різновид pas jete з поворотом, під час якого ноги по черзі закидаються у повітря, ніби переплітаючись, при чому одна кидається вперед, у повітрі здійснюється поворот корпусу на півкола, а інша кидається назад.

PAS MARCHE (па марше, фр., від marcher – ходити) – танцювальний крок, в якому на відміну від природного кроку, нога ставиться на підлогу з витягнутого носка, а не з п'ятки.

PAS SOUBRESAUT (па субресо, фр., від soubresaut – різкий скачок) – стрибок групи з двох ніг на дві, ноги в якому працюють як в temps saute з просуванням у V позиції, а корпус сильно прогинається назад.

PAS TOMBE, (па томбе, фр., від tomber – падати) – рух групи зв'язуючих та допоміжних, під час якого вага переноситься з ноги на ногу з закінченням у demi-plie. Виконується на місці та з просуванням; нога перед падінням може знаходитись носком в підлогу, на висоті 45°, 90° або на sur le cou-de-pied, а після падіння інша нога теж може бути носком в підлогу, на висоті 45° чи 90° або на sur le cou-de-pied.

PASSE (пассе, фр., від passer – проходити, проводити) – 1) шлях працюючої ноги при переході з положення в положення: passe par terre – проходити по підлозі, passe sur le cou-de-pied – проходити по гомілці, passe у коліна – проходити у коліна; 2) положення носка працюючої ноги з внутрішньої сторони коліна опорної ноги.

PETIT (пті, фр. – маленький) – термін, що визначає маленьку амплітуду руху: petit battement sur le cou-de-pied, petit pas jete, petit developpe.

PIQUE (піке, фр. – піка) – короткий чіткий дотик натягнутими пальцями до підлоги, після якого нога відразу підіймається на невелику висоту.

PIROUETTE (пирует, фр. – дзига, вертушка) – 1) обертальний рух на підлозі, для виконання якого необхідно надати тілу поштовх, щоб воно почало обертатися навколо власної осі на півпальцях однієї ноги, а інша при цьому може приймати різні положення; 2) – див. TOUR.

PLIE (пліє, фр., від plier – згинати) – 1) головна вимога до виконання рухів класичного танцю; 2) тренувальний рух, який сприяє вихованню еластичності м'язів і сили ніг, розвитку виворотності у гомілковому, колінному й кульшовому суглобах

та виявляється початком і кінцем будь-кого стрибка. Існує *demi-plie* – полу присідання, без відриву п'яток від підлоги; *grand plie* – повне присідання, з відривом п'яток від підлоги (окрім II позиції).

POINTE (пуанте, фр. – гострий кінець) – 1) положення робочої ноги витягнутої у коліні, стопі та пальцях вперед, вбік чи назад носком на підлозі; 2) короткий чіткий дотик натягнутими пальцями до підлоги, після якого нога відразу підіймається на велику висоту.

PORT DE BRAS (пор де бра, фр., від *porter* – носити та *bras* – руки) – певні сполучення рухів рук, які рухаються в межах основних позицій класичного танцю, голови та корпусу, що сприяють розвитку пластичності, гнучкості рук та корпусу, набуттю виконавцем виразності та танцювальності.

PREPARATION (препарасьон, фр. – підготовка) – підготовка до руху.

R

RELEVE (релєве, фр., від *relever* – підіймати) – 1) підйом на пальці або півпальці; 2) підйом витягнутої ноги.

RENVERSE (ранверсе, фр., букв. – опрокинутий) – зв'язуючи рух, який пов'язаний з сильним, різким перегином корпусу у великій позі, що продовжується у *pas de bourree en tournant*, яке закінчується з вирівнюванням корпусу. Існує *renverse en dehors*, *renverse en dedans*; на півпальцях, у *demi-plie*, зі стрибком.

RETIRE – див. **BATTEMENT RETIRE**.

REVOLTADE (револьтад, фр., від іт. – *rivoltare* – перевертати) – складний стрибок з перенесенням ноги через ногу та поворотом на $\frac{1}{2}$ та на півтора кола. Підходом до стрибка можуть бути рухи *sissonne tombee*, *pas failli*, *pas chasse*, за якими слідує коротке *pas coupe*.

ROND DE JAMBE (рон де жамб, фр. – коло ногою) – група основних тренувальних рухів класичного танцю, що пов'язана з описом кола однієї ноги навкруги іншої, яка тримає вагу тіла. Виконання сприяє розвитку рухливості ноги *rond de jambe par terre* та *grand rond de jambe jete* – у кульшовому суглобі; *rond de jambe en l'air* – у колінному суглобі. Може виконуватись зі стрибком – *rond de jambe en l'air saute*. Існують два напрямки руху *rond de jambe en dehors et en dedans*.

ROND DE JAMBE EN L'AIR (рон де жамб ан лер, фр. – коло ногою у повітрі) – рух групи *rond*, який виконується у повітрі та розвиває рухливість ноги у колінному суглобі. Існують *rond de jambe en l'air* з *demi-plie*, *rond de jambe en l'air* на півпальцях, *rond de jambe en l'air* з *plie-releve*.

ROND DE JAMBE PAR TERRE (рон де жамб пар тер, фр. – коло ногою по підлозі) – рух групи *rond*, який виконується на підлозі та розвиває рухливість ноги у кульшовому суглобі. Існують *demi rond de jambe par terre* (половина кола), *rond de jambe par terre* з *demi-plie* у I позиції, *rond de jambe par terre* на *demi-plie*, *rond de jambe par terre* з *plie-releve*.

ROYAL (руаяль, фр. – королівський) – *entrechat*, різновид стрибка з заноскою, що виконується з V позиції. Він складається з невеликого розкриття ніг, одного удару у V позиції та наступної зміни ніг у повітрі перед приземленням.

S

SAUTE – *див. TEMPS SAUTE.*

SAUT DE BASQUE (со де баск, фр., букв. – стрибок баска) – складний стрибок групи з однієї ноги на іншу з просуванням вбік та поворотом на ½ кола або півтора кола у повітрі, під час якого одна нога закидається на 90°, а інша підводиться натягнутими пальцями до коліна. Підходом до стрибка можуть бути крок та pas chasse.

SIMPLE (семпль, фр. – простий) – термін, що визначає найпростіший варіант виконання руху: pas de bourree simple, sissonne simple, battement tendu simple.

SISSONNE (сіссон, фр.) – група стрибків з двох ніг на одну: на місці – sissonne simple, sissonne ouverte; з просуванням – sissonne tombee, sissonne fondu; з поворотом sissonne fouette.

SOUBRESAUT – *див. PAS SOUBRESAUT.*

SOUTENU – *див. BATTEMENT SOUTENU*

SUIVI (сюіві, фр., букв. – послідовний, зв'язаний) – різновид pas de bourree, що сприяє плавному пересуванню за допомогою дрібних переступів з ноги на ногу у V позиції.

SUR LE COU-DE-PIED (сюр ле ку-де-піє, фр. – на гомілці) – положення витягнутої стопи однієї ноги на гомілці іншої: sur le cou-de-pied умовне і sur le cou-de-pied основне попереду та позаду.

T

TEMPS LEVE (тан леве, фр., від lever – підіймати) – стрибок на двох ногах, що зберігають певне положення від його початку до кінця або стрибок на одній нозі, в той час як інша знаходиться в положенні sur le cou-de-pied, на висоті 45° чи 90° та не змінює його. *Див. TEMPS SAUTE.*

TEMPS LIE (тан ліє, фр., від lier – зв'язувати, з'єднувати) – певна комбінація рухів, яка складається з переходів з ноги на ногу та відпрацьовує злитність руху, координацію і танцювальність. Існують форми temps lie par terre, temps lie par terre з port de bras, temps lie з туром, temps lie на 90°.

TEMPS RELEVE (тан релеве, фр., від relever – підіймати) – підготовчий рух для виконання rond de jambe або tours.

TEMPS SAUTE (тан соте, фр., від sauter – стрибати) – 1) стрибок групи з двох ніг на дві зі збереженням у повітрі та при приземленні вихідного положення; 2) термін, що вказує на виконання руху зі стрибком: temps lie saute, grand fouette saute.

TENDU – *див. BATTEMENT TENDU.*

TIRE-BOUCHON (тір-бушон, фр. – штопор) – 1) застаріла назва положення робочої ноги біля коліна опорної ноги; 2) *див. TOUR TIRE-BOUCHON.*

TOMBE – *див. PAS TOMBE.*

TOUR (тур, фр. – зворот, поворот) – обертання тіла навколо вертикальної осі на 360° і більше на підлозі чи у повітрі. Виконується en dehors та en dedans, може починатися з II, IV, V позицій, а закінчуватись в різноманітних позах. Розрізняють маленькі – працююча нога в положенні sur le cou-de-pied та великі – працююча нога в положенні retipe (tire-bouchon) або у великих позах attitude, arabesque, a la seconde.

TOUR CHAINE (тур шене, фр. – ланцюжок) – зворот з просуванням вбік, що складається з двох однакових півповоротів: на одній нозі en dedans та іншій en dehors, які зв'язані між собою.

TOUR EN L'AIR (тур ан лер, фр. – поворот у повітрі) – виявляє собою grand changement de pied en tournant на 360° і більше.

TOUR LENT (тур лян, фр. – повільний поворот) – елемент, що представляє собою повільний поворот на одній нозі, яка може бути пряма, на півпальцях або в demi-plie, у великих позах arabesque, attitude, a la seconde, croisee, effacee, ecartee. Існують варіанти, коли поза зберігається від початку до кінця руху, та варіанти, коли під час обертання поза змінюється.

TOUR TIRE-BOUCHON (тур тір-бушон, tire-bouchon, фр. – штопор) – tour з V позицій, коли працююча нога підіймається та фіксується у положенні біля коліна опорної ноги, який може закінчуватись як у V позицію, так і у будь-яку велику позу.

Розділ II.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Академізм в танці або академічний танець – 1) зразок, основа, встановлена норма в танці; 2) історичний напрямок в балетному театрі 19 ст. – *див. класичний танець*.

Ансамбль – (від фр. ensemble – разом) – 1) танець двох або більше осіб; 2) танцювальний колектив.

Артист (ка) балету – танцівник (ця), що володіє технікою класичного танцю і працює в балетному театрі.

Балет (від лат. ballo – танцюю) – 1) вид музично-театрального мистецтва, зміст якого виражається у хореографічних образах; 2) форма театральної вистави, головним виражальним засобом якої є класичний танець.

Балетмейстер (від нім. – balettmmeister – майстер балету) – автор (створювач) хореографічного тексту різних танцювальних форм від балетної вистави на декілька дій до невеликого концертного номеру.

Бенефіс – (від фр. bénéfice – зиск, користь) – театральна вистава або концерт, влаштований на честь одного з виступаючих артистів, дохід з якого повністю (повний бенефіс) або частково (напівбенефіс) призначається для одного або кількох з них (артистів-«бенефіціантів»), за винятком витрат на виставу.

Варіація – (від лат. variation – зміни) – 1) видозміни музичної теми, або її елементів при збереженні тематичної основи; 2) невеличкий танець для одного або декількох виконавців, що пов'язаний з демонстрацією технічної майстерності; 3) невід'ємна складова канонічних форм класичного балету: pas de deux, pas de trios, pas de quatre, pas de six, grand pas.

Виворотність – головна вимога до виконання рухів класичного танцю, що потребує розгортання ніг назовні від стегна до кінцівок пальців.

Дивертисмент (divertissement – розвага) – 1) вставний танець або група танців, що не несе змістовного навантаження, використовується для розваги глядачів та демонстрації технічної майстерності танцівників; 2) концертна програма, яка складається з різних за жанром та характером танцювальних номерів.

Екзерсис біля палки – комплекс тренувальних вправ з опорою, мета якого вивчення та опанування рухів класичного танцю і розвиток фізичних можливостей.

Екзерсис на середині зали – комплекс тренувальних вправ без опори, мета якого розвиток стійкості та координації.

Елевація – (від elevation – піднесення) здатність танцівника активно та пружно відштовхуватися від підлоги для стрибка та еластично приходити у demi-plié на приземленні після стрибку.

Етуаль – (від фр. étoile – зірка) – відомий артист (ка), провідний соліст (ка) в балеті. *Див. Прима-балерина.*

Заноски – 1) принцип ускладнення стрибків, що привносить в танець віртуозність та блиск; 2) група стрибків, під час яких сильно витягнуті ноги швидко декілька разів перехрещуються у повітрі. Розрізняють три види – entrechat, battu та brise.

Зв'язуючи-допоміжні рухи (танцювальні кроки) – рухи, які виконують допоміжну роль у побудові комбінацій уроку класичного танцю, застосовуються для переходу з пози в позу або для поєднання складних елементів у танцювальні композиції на сцені, готують до виконання складних рухів.

Класичний танець – 1) система виражальних засобів хореографічного мистецтва, що склалася в європейському театрі шляхом відбору певних рухів та положень за принципом завершеності, досконалості, краси та гармонії людського тіла; 2) головний виразний засіб балету.

Комбінація – 1) це сполучення у єдине ціле двох або декількох рухів згідно за правилами та методикою класичного танцю; 2) складова частина екзерсису біля палки, екзерсису на середині зали та allegro, яка має певні завдання та підпорядковується загальній меті уроку класичного танцю.

Комбінація для розігріву – така комбінація, яка використовується в періоди навантаження танцювальною практикою та будується на основі вивчених рухів з метою найшвидшого введення у роботу всього опорно-рухового апарату.

Комбінація танцювальна – така комбінація, яка призначена для опанування манери і техніки виконання великої танцювальної фрази та створюється на певний музичний фрагмент, переважно для екзерсису на середині зали або allegro, і виконується з двох ніг та містить декілька частин (дві, три, чотири).

Комбінація учбова – така комбінація, яка має за мету вивчення певних рухів, прийомів, переходів, їх удосконалення, що полягає у відпрацюванні необхідних вмінь та навичок.

Комплекс тренувальних вправ – *див. Екзерсис біля палки, Екзерсис на середині зали.*

Координація – здатність виконавця узгоджувати роботу рук, ніг, голови та корпусу під час виконання танцювальних рухів.

Кордебалет – (від фр. corps – корпус, особистий склад; corps de ballet –, основа балету) – колектив танцівників, який виконує групові, масові танці та сцени.

Корифей (ка) – артист (ка) балету, що виступає у першій лінії та виконує окремі невеличкі танці.

Лейтрук – стрижень уроку класичного танцю, що дає заняттям концентрації свідомості. Це певний рух, який вводиться у більшість комбінацій та зустрічається у розвитку, тобто у різних варіантах, характерах, музичних розкладках, темпах, та сполученнях з іншими рухами.

Лейттема уроку – хореографічна тема, яка може містити розвиток конкретного руху (*див. Лейтрук*) або відпрацювання певного технічного прийому, переходу, вміння чи навички, що необхідні танцівникові.

М'якість та гнучкість ніг, тіла – основна вимога до виконання елементів класичного танцю, яка сприяє збільшенню пластичної виразності рухів.

Метод одного PAS – принцип побудови уроку класичного танцю, який сприяє кращому опануванню складних рухів, прийомів, переходів, вдосконаленню техніки танцю, що, в свою чергу, є запорукою танцювальної виразності (*див. Лейтрук*).

Методика виконання та викладання рухів – правила, в яких описуються загальні методи та особливості виконання рухів, принципи побудови уроків класичного танцю.

Міманс – (скорочення від мимічний ансамбль) – група артистів, що бере участь у масових сценах балету чи опери.

Музичне оформлення уроку – музична композиція, яка має закінчену форму, побудовану за темпом, характером, фразуванням, ритмічним малюнком, динамікою в повній відповідності з танцювальним рухом і що зливається з ним в одне ціле. Існує два способи музичного оформлення уроків класичного танцю: музичні імпровізації та використання музичної літератури.

Музичність – основна вимога до виконання рухів класичного танцю, яка полягає у необхідності узгоджувати рухи з музикою (темпом, ритмом, мелодією та її інтонаціями), виражаючи її зміст.

Обертання – *див. Поворот, PIROUETTE та TOUR.*

Опорна нога – нога, що служить тілу опорою, в той час як інша нога звільнена від ваги для виконання будь-яких рухів.

Основні поняття класичного танцю – позиції та положення ніг, рук, голови та корпусу, напрями руху, пози.

Пантоміма – 1) мистецтво виражати почуття та думки засобами миміки та рухів; 2) вид театральної вистави, художній образ якої створюється за допомогою виражальних рухів, жестів та миміки; 3) один з елементів балетної вистави, який може сполучатися з танцем (дійовий танець) або бути самостійним виражальним засобом (пантомімічні сцени).

Партерна гімнастика – комплекс тренувальних вправ, що виконується на підлозі (сидячи або лежачі) з метою розвитку фізичних можливостей та для підготовки до опанування рухів класичного танцю.

Пачка – частина традиційного жіночого костюму, що складається з багатьох шарів тонкої матерії, причому кожен наступний, довше попереднього.

Півпальці – положення однієї або двох стоп на підлозі, при якому п'ятки підняті, а вага знаходиться на передній частині стопи.

Підтримка – прийоми у дуетному танці, коли танцівниця може знаходитись у рівновазі з партнером на підлозі чи тримати різні пози у повітрі.

Поворот або повороти – 1) технічно складний рух класичного танцю, який здійснюється з поворотом тіла навколо вертикальної осі; 2) група рухів класичного танцю, які є головними засобами танцювальної виразності, що входять до складу варіацій та інших танцювальних форм, демонструють складну танцювальну техніку – *див. PIROUETTE та TOUR.*

Поза – певні положення ніг, рук, голови та корпусу, що строго визначені методикою класичного танцю. Розрізняють маленькі та великі пози. Існують пози *croisee, effacee, ecartee* та чотири *arabesques*.

Позиції – певні, строго визначені місця для рук або ніг, з яких починається та в яких закінчується рух.

Постава або правильна постановка корпусу – основна вимога до виконання всіх рухів класичного танцю, яка допомагає тримати рівновагу (*aplomb*).

Працююча або робоча нога – нога, що вивільнена від ваги тіла для виконання будь-якого руху.

Прима-балерина (від лат. *prima* – перша) – балерина, яка займає перше місце в театрі, провідна солістка трупі, що виконує головні партії у виставах та неповторно і своєрідно інтерпретує ролі, володіючи високою технічною майстерністю та артистизмом.

Пуанти – (від фр. *pointe* – гострий кінчик) – спеціальне взуття, яке використовується при виконанні переважно жіночого класичного танцю.

Реверанс – (від фр. *reverance* – уклін) – уклін, що виконується з нахилом голови та корпусу при переході з ноги на ногу крізь IV позицію.

Соліст (ка) – артист (ка) балету, що виконує перші або другі ролі у виставі чи сольні номери.

Соло – виконання танцю або його фрагменту однією особою. *Див. Варіація.*

Станок (палка) – прилад, що слугує опорою танцівнику під час виконання комбінацій екзерсису з метою вивчення нових чи опанування складних рухів або з метою розігріву.

Стійкість – *див. APLOMB.*

Стрибок або стрибки – 1) технічно складний рух класичного танцю, який здійснюється з відривом тіла від підлоги; 2) група рухів класичного танцю, які є головними засобами танцювальної виразності, що входять до складу варіацій та інших танцювальних форм, а також демонструють складну техніку.

Танець – (від нім. *tanz*) – вид мистецтва, в якому художні образи виникають від зміни положень людського тіла.

Танцювальний крок – анатомічна особливість побудови кульшового суглобу, що дозволяє виконувати рухи з великою амплітудою та основна вимога до виконання рухів класичного танцю, що в процесі відбору виразних засобів набула естетичної функції та виявляється можливістю демонстрації краси ліній тіла танцівника.

Технічно складні рухи – ефектні виразні засоби танцю на сцені, що призначені для демонстрації технічної майстерності. Вони поділяються на групу стрибків і групу поворотів. *Див. Стрибок або стрибки, Поворот, PIROUETTE та TOUR.*

Тренувальні рухи – рухи, які готують тіло (м'язи, суглоби, зв'язки, сухожилля) до виконання складних технічних елементів, розвивають фізичні дані (виворотність, крок, гнучкість), усувають деякі природні вади (сутулість, косолапість). За

допомогою цих рухів здобуваються необхідні вміння та навички: стійкість, координація, апломб та ін. Вони входять до складу екзерсису біля палки, екзерсису на середині зали і мають підготовче призначення. Їх розрізняють за механікою виконання (принципом роботи ніг): однакове навантаженням ніг (PLIE та RELEVE у п'яти позиціях) та рухи з різним навантаженням – одна нога працююча, а інша опорна (рухи групи BATTLEMENTS та групи RONDS).

Уклін – 1) рух, характерний для більшості бальних танців 16-19 ст.; 2) *див. Реверанс*.

Хореографія – 1) запис танцю; 2) мистецтво створювати танці та балети; 3) танцювальне мистецтво вцілому.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Основна

1. Ахеян Т. Л. Методика викладання класичного танцю у підготовчих групах : навч.-метод. посіб. / Т. Л. Ахеян. — Київ : ДАКККіМ, 2003. — 114 с.
2. Базарова Н. П. Азбука классического танца: первые три года обучения : учеб.-метод. пособие / Н. П. Базарова, В. П. Мей ; [под ред. В. Красовской] ; Ленингр. акад. хореогр. уч-ще им. А. Я. Вагановой. — 2-е изд. — Л. : Искусство, Ленингр. отд-ние, 1983. — 208 с. — Z:\E-lib\Підручники та навчальні посібники\Хореографія\2018\+Базарова Н.П.-Мей В.П.-Азбука классического танца.djvu.
3. Базарова Н. П. Классический танец / Н. П. Базарова. — СПб. : Лань ; Краснодар : Планета музыки, 2009. — 192 с. — Z:\E-lib\Наукові видання\Танцювальне мистецтво\2018\+Базарова Н.П.-Классический танец-2009.djvu.
4. Безуглая Г. А. Концертмейстер балета: музык. сопровождение урока классич. танца. Работа с репертуаром : учеб. пособие / Г. А. Безуглая. — СПб. : Акад. рус. балета им. А. Я. Вагановой, 2005. — 215 с.
5. Березова Г. О. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах / Г. О. Березова. — 2-ге вид. — Київ : Муз. Україна, 1990. — 256 с.
6. Ваганова А. Я. Основы классического танца : учебник / А. Я. Ваганова. — 7-е изд., стер. — СПб. : Лань, 2002. — 192 с. — (Існує електронна версія: http://prolisok.org/uploads/1318743515_vaganova_a_ya_osnovy_klassicheskogo_tanca.pdf).
7. Валукин Е. П. Система мужского классического танца / Е. П. Валукин. — М. : ГИТИС, 1999. — 456 с.
8. Вольнский А. Л. Книга ликований : Азбука классического танца / А. Л. Вольнский. — СПб. [и др.] : Лань, 2008. — 351 с.
9. Головкина С. Н. Уроки классического танца в старших классах [Электронный ресурс] / С. Н. Головкина. — М. : Искусство, 1989. — 163 с. — Режим доступа: Z:\E-lib\Наукові видання\Танцювальне мистецтво\2015\!Уроки классического танца в старших классах.pdf.
10. Довбыш Н. Теория и методика преподавания классического танца [Электронный ресурс] / Н. Довбыш. — Режим доступа: <http://www.horeograf.com/tehnika-tanca/teoriya-i-metodika-prepodavaniya-klassicheskogo-tanca.html>.

11. Класичний танець та методика його викладання [Електронний ресурс] : робоча програма з дисципліни, галузь знань: 02 «Культура і мистецтво», спец.: 024 «Хореографія», спеціалізація: «Нар. хореографія» / Харків. держ. акад. культури ; [розроб.: Л. М. Шилова, Л. П. Дегтяр]. — Харків : ХДАК, 2018. — 43 с. — Режим доступу: Z:\RepHDAK\Комплекс навчально-методичних матеріалів ХДАК\pdf-2021\+Класичний танець та методика його викладання_NX_18.pdf.
12. Класичний танець та методика його викладання : конспект лекцій з курсу для інозем. студентів, що навчаються за освіт.-кваліфікац. рівнем «Бакалавр» напрямом 6.020202 «Хореографія» / Харків. держ. акад. культури ; [уклад. Л. М. Шилова, Н. М. Семенова]. — Харків : ХДАК, 2010. — 98 с.
13. Класичний танець та методика його викладання [Електронний ресурс]. Розділ «Партерна гімнастика» : навч.-метод. матеріали для студентів ф-ту хореогр. мистецтва, що навчаються за освіт.-кваліфікац. рівнем «Бакалавр», напрям підгот. 6.020202 «Хореографія» / Харків. держ. акад. культури ; [уклад. Л. М. Шилова]. — Харків : ХДАК, 2015. — 21 с. — Режим доступу: <http://192.168.1.122/ufd/fulltext/Програми та навчально-методичні матеріали ХДАК/pdf-2016/партерна гімнастика.pdf>.
14. Класичний танець та методика його викладання [Електронний ресурс]. Екзерсис біля станку для студентів першого року навчання : навч.-метод. матеріали для студентів ф-ту хореогр. мистецтва, що навчаються за освіт.-кваліфікац. рівнем «Бакалавр», галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спец. 024 «Хореографія», освіт. програма «Нар. хореогр.» / Харків. держ. акад. культури ; [уклад. Л. П. Дегтяр]. — Харків : ХДАК, 2019. — 10 с. — Режим доступу: Z:\RepHDAK\Комплекс навчально-методичних матеріалів ХДАК\pdf-2021\+Класичний танець.pdf.
15. Костровицкая В. С. Классический танец. Слитные движения. Руки : учеб. пособие / В. С. Костровицкая. — М. : Лань ; Краснодар : Планета музыки, 2009. — 123 с.
16. Костровицкая В. С. 100 уроков классического танца (с 1 по 8 класс) : учеб. пособие / В. С. Костровицкая. — Изд. 3-е, испр. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2009. — 320 с.
17. Костровицкая В. А. Школа классического танца : учебник / В. Костровицкая, А. Писарев ; лит. ред. А. С. Рулевой. — Изд. 2-е, доп. — Л. : Искусство, 1976. — 271 с.
18. Мессерер А. Уроки классического танца / Асаф Мессерер. — СПб. : Лань, 2004. — 400 с.
19. Мориц В. Э. Методика классического тренажа / В. Э. Мориц, Н. И. Тарасов, А. И. Чекрыгин. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2009. — 383 с.
20. Тарасов Н. И. Классический танец: школа мужского исполнительства : учеб. пособие / Н. И. Тарасов. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2008. — 493 с.
21. Хореографічна тема в уроці класичного танцю : метод. розробка / Харків. держ. акад. культури ; уклад. Л. М. Шилова. — Харків : ХДАК, 2003. — 29 с. — <http://192.168.1.122/ufd/fulltext/Програми та навчально-методичні матеріали ХДАК/pdf-2016/+Шилова хореогр. розробка.pdf>.
22. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю : підручник / Л. Ю. Цветкова. — 3-тє вид., перероб. та допов. — Київ : Альтерпрес, 2010. — 324 с.

2. Допоміжна

МЕТОДИЧНІ ПРАЦІ:

1. Васильева Т. Балетная осанка : метод. пособие / Т. Васильева. — М. : Высш. шк. изящ. искусств ЛТД, 1993. — 46 с.
2. Звездочкин В. А. Классический танец : учеб. пособие для студентов высш. и сред. учеб. заведений искусств и культуры / В. А. Звездочкин. — Ростов н/Д : Феникс. 2003. — 410 с.
3. Пестов П. А. Аллегро в классическом танце : Раздел заносок : метод. пособие / П. А. Пестов. — М. : МГХИ, 1994. — 21 с.
4. Пестов П. А. Уроки классического танца. I курс : учеб.-метод. пособие / П. А. Пестов. — М. : Вся Россия, 1999. — 428 с.
5. Сафронова Л. Н. Уроки классического танца : метод. пособие для педагогов / Л. Н. Сафронова. — СПб. : Акад. Рус. балета им. А. Я. Вагановой, 2003. — 191 с.
6. Смирнова М. Основные элементы классического танца / М. Смирнова. — М. : М-во культуры РСФСР, 1979. — 190 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРАЦІ

7. Бахрушин Ю. История русского балета / Ю. Бахрушин. — 4-е изд., испр. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2009. — 333 с.
8. Блок Л. Д. Классический танец : история и современность / Л. Д. Блок. — М. : Искусство, 1987. — 556 с. — (Існує електронна версія: https://nmdshi.uln.muzkult.ru/media/2018/09/17/1217333902/Blok_L._Klassicheskij_tanecz._Istoriya_i_sovremennost.pdf).
9. Красовская В. М. Западноевропейский балетный театр. От истоков до середины XVIII века / В. М. Красовская. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2008. — 318 с.
10. Красовская В. М. Западноевропейский балетный театр. Очерки истории. Преромантизм / В. М. Красовская. — Л. : Искусство, 1983. — 431 с.
11. Красовская В. М. Западноевропейский балетный театр. Романтизм / В. М. Красовская. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2008. — 511 с.
12. Красовская В. М. Западноевропейский балетный театр. Очерки истории. Эпоха Новерра / В. М. Красовская. — Л. : Искусство, 1981. — 286 с.
13. Красовская В. М. Русский балетный театр от возникновения до середины XIX века / В. М. Красовская. — Л. ; М. : Искусство, 1958. — 309 с.
14. Красовская В. М. Русский балетный театр второй половины XIX века / В. М. Красовская. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2008. — 688 с.
15. Красовская В. М. Русский балетный театр начала XX века. Хореографы / В. М. Красовская. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2009. — 656 с.
16. Красовская В. М. Русский балетный театр начала XX века. Танцовщики / В. М. Красовская. — СПб. [и др.] : Лань : Планета музыки, 2009. — 521 с.
17. Станішевський Ю. Балетний театр України : 225 років історії : [монографія] / Юрій Станішевський. — Київ : Муз. Україна, 2003. — 438 с.
18. Худеков С. Н. Всеобщая история танца / С. Н. Худеков. — М. : Эксмо, 2009. — 606 с.

ДОДАТКОВІ та ДОВІДКОВІ ПРАЦІ

19. Балет : енциклопедія / гл. ред. Ю. Н. Григорович. — М. : Совет. енциклопедія, 1981. — 622 с.
20. Вестник Академии Русского балета имени А. Я. Вагановой. СПб., 1993–2009.
21. Все о балете : словарь-справочник / сост. Е. Я. Суриц. — М. ; Л. : Музыка, 1966. — 455 с.
22. Должанский А. Н. Краткий музыкальный словарь / А. Н. Должанский. — Изд. 4-е. — Л. : Музыка, 1964. — 518 с.
23. Кирилюк В. М. Дихання в хореографії : навч. посіб. / В. М. Кирилюк. — Київ : ДАКККіМ, 2009. — 156 с.
24. Котельникова Е. Г. Биомеханика хореографических упражнений / Е. Г. Котельникова. — М., 2008. — 128 с.
25. Левин М. В. Гимнастика в хореографической школе / М. В. Левин. — М. : Terra-Спорт, 2001. — 96 с.
26. Основы подготовки специалистов-хореографов. Хореографическая педагогика : учеб. пособие / [Громова Е. Н. и др.]. — СПб. : СПбГУП, 2006. — 629 с.
27. Туркевич В. Д. Хореографічне мистецтво України у персоналіях : бібліогр. довідник : хореографи, артисти балету, композитори, диригенти, лібретисти, критики, художники / В. Д. Туркевич. — Київ, 1999. — 223 с.
28. Цигановська Н. В. Гімнастика : навч. посіб. / Н. В. Цигановська. — Харків : ХДАК, 2008. — 90 с.
29. Ярмолевич Л. Классический танец : метод. пособие / Л. Ярмолевич. — Л. : Музыка, 1986. — 86 с.
30. Ярмолевич Л. Принципы музыкального оформления урока классического танца / Л. Ярмолевич. — Л. : Музыка, 1968. — 144 с.
31. Ярмолевич Л. Элементы классического танца и их связь с музыкой / Л. Ярмолевич. — М. ; Л. : Музгиз, 1952. — 138 с.

3. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії культури [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <http://lib-hdak.in.ua/>.
2. Репозиторій ХДАК [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <http://195.20.96.242:5028/khkdkak-xmlui/>.
3. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <http://mtlib.org.ua/>.
4. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <https://korolenko.kharkov.com/>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**СЛОВНИК
ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ
КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ**

Навчально-методичні матеріали дисципліни
«Класичний танець та методика його викладання»

для здобувачів першого (бакалаврського)
та другого (магістерського) рівнів вищої освіти
спеціальності 024 Хореографія
освітньої програми **Бальна хореографія**
освітньої програми **Народна хореографія**
освітньої програми **Сучасна хореографія**
освітньої програми **Хореографія**

Укладачі:

Семенова Наталія Миколаївна, кандидат мистецтвознавства,
завідувач кафедри сучасної та бальної хореографії
Шилова Людмила Миколаївна, старший викладач
кафедри народної хореографії
Дегтяр Лариса Павлівна, старший викладач
кафедри народної хореографії

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерний набір Семенова Н. М.

Підписано до друку 25.01.22 р.

Формат 60x84/16, Гарнітура «Times».

Папір офсетний. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 3 Тираж 50 прим. Зам. № 21.02

Надруковано в копіювальному центрі ФОП Іванової М. А,
Свідотцтво В01 № 057818 м. Харків, вул. Римарська, 3/5
т. (057) 764-93-64, 755-79-12